

Onbekend en onbegrepen in

Ruim driehonderdduizend (Indische) Nederlanders kwamen na de Tweede Wereldoorlog vanuit Nederlands-Indië/Indonesië naar Nederland. Voor velen was het een onbekend land, ook voor Aldert de Haan (1935) uit Leiderdorp.

TEKST: BRAM DE GRAAF, BEELD: ALDERT DE HAAN, NATIONAAL ARCHIEF



“Was Indonesië een Nederlandse kolonie?” Het is een opmerking die de 85-jarige oud-marineofficier Aldert de Haan regelmatig hoort als hij als gastdocent op scholen vertelt over de oorlog in Nederlands-Indië. “Daarom doe ik mijn verhaal”, zegt hij. “Dit stuk vaderlandse geschiedenis wordt vaak vergeten.”

Jongenskamp

De Haan groeide op in Soerabaja, waar zijn vader marine-arts was. Die was in Indië geboren en daarom hoefden ze aanvankelijk niet naar een kamp toen Japan de kolonie had bezet. Maar in juni 1943 gebeurde dat alsnog. De Haans vader was toen al tewerkgesteld aan de Birmaspoorlijn. Aldert belandde met zijn moeder, broertje en zusje in een kamp bij Semarang. Omdat hij daar tien jaar werd, moest hij in juli 1945 naar een nabijgelegen jongenskamp. “Ik vond dat spannend, want in het vrouwenkamp was het erg saai. Ik zei tegen mijn moeder: ‘Niet huilen.’ Ze huilde niet.” In jongenskamp Bangkong voelde hij zich erg eenzaam en kreeg hij zware dysenterie. De Japanse capitulatie kwam net op tijd. “Op 23 augustus vlogen er Nederlandse vliegtuigen over, toen wisten we pas dat het voorbij was. Later heb ik vaak op die datum met mijn lotgenoten onze bevrijding gevierd.”

Schreeuwende menigte

Ernstig verzwakt wandelde De Haan enige dagen daarna terug naar kamp Halmahera, waar zijn moeder verbleef. Daar merkte hij dat de sfeer was veranderd: de Indonesiërs zagen hen nu als vijand. “Voor de poort verzamelde zich een schreeuwende menigte

die ons bedreigde. Een van hen klom in een boom en schoot op ons. De Japanners schakelden hem uit.” Ze werden herenigd met zijn vader. Ze konden niet terug naar Soerabaja, waar de onrust het hevigst was. Vader de Haan werd belast met de repatriëring van marine-gezinnen naar Nederland en zette zijn eigen gezin snel op transport. Ze vertrokken vanuit Batavia met het troepentransportschip M.S. Ruys. “Voor het Suezkanaal gingen we van boord en mochten in een groot magazijn warme kleding uitkiezen. Ook kregen we dekens: grijze met een rode streep erop. Die hebben nog jaren hun nut bewezen.”

Hutjemutje

Nederland kende De Haan alleen van zijn moeders verhalen. Hij was vooral nieuwsgierig, herinnert hij zich. “Voor de kust van IJmuiden zag ik de zon opkomen boven de duinen, een prachtig gezicht.” Met een bus reisden ze van Amsterdam naar de marinekazernes in Doorn. Het was begin mei 1946: in de dorpjes die ze passeerden hingen vlaggen uit. “Mijn zus vroeg: ‘Is dat voor ons?’ We beseften niet dat Nederland één jaar bevrijding vierde.” De ontvangst in Nederland was allesbehalve hartelijk. Veel gerepatriëerde gezinnen kwamen in contractpensions terecht, waar ze hutjemutje op elkaar zaten en flink moesten betalen. “Ze mochten er geen Indische gerechten koken omdat het ‘stonk’. Zelf werden ze onpasselijk van de spuitjeslucht.” De Haans familie had geluk: ze konden bij zijn grootouders in Heemstede terecht. “Maar mijn moeder moest zelf het vervoer regelen.”

Leerachterstand

Weer voelde De Haan zich eenzaam. Hij moest enorm wennen aan de kou, het eten en alle regels. Ook had

'eigen' land

hij een grote leerachterstand, want in de kampen was geen onderwijs gegeven. "En ik kon niet schaatsen, fietsen en zwemmen zoals mijn klasgenoten. Heel frustrerend." Voor hun kampervaringen was nauwelijks belangstelling. "Als we erover begonnen, was het: 'Maar jullie zaten lekker in de zon, wij hadden de hongerwinter.' Mijn vader heeft er daarom veertig jaar over gezwegen." Aldert zweeg niet. "Natuurlijk waren het nare jaren, maar toch kan ik er goed over praten. Ongetwijfeld heeft het ermee te maken dat ik geen vreselijke dingen heb meegemaakt en mijn hele familie het heeft overleefd. Dat is redelijk uniek."



Aldert met zijn vader en zusje in Soerabaja, eind jaren dertig. Van oorlogsdreiging is nog niets te merken.



Repatriëring met de M.S. Ruys. Kledingdepot Ataka voor warme kleding.



Twee dagen na de Japanse capitulatie van 15 augustus 1945 riep de Indonesische leider Soekarno (foto) de onafhankelijkheid van zijn land uit. Als gevolg daarvan ontstond er een enorme chaos. Jonge Indonesische opstandelingen, 'pemoedas' genaamd, vielen tijdens deze Bersiap-periode weerloze Nederlandse vrouwen en kinderen aan. Voor hun eigen veiligheid moesten die in de nog door de Japanners bewaakte kampen blijven. Na enige tijd arriveerden Britse troepen om de rust te herstellen, later namen Nederlandse soldaten dat over. Aanvankelijk weigerde Nederland zijn voormalige kolonie op te geven. Vier jaar strijd volgde, waarbij tienduizenden slachtoffers vielen. Onder internationale druk gaf Nederland eind 1949 toe. Zo'n driehonderdduizend (Indische) Nederlanders kwamen tussen 1945 en 1964 in fases naar Nederland; een land dat de meesten van hen niet kenden. En waar ze zich vaak niet welkom voelden.

